

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

ISSN 2522-1736
ISSN Online 2663-4902

ICV 2022:85.77

Міністерство освіти і науки України

Ніжинський
державний університет
імені Миколи Гоголя

Наукові записки

Психолого-педагогічні
науки

№ 1

Ніжин – 2025

УДК 378.147.091.39:811.111]:004
DOI 10.31654/2663-4902-2025-PP-1-141-149

Школа І. В.

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов і методики викладання
Бердянського державного педагогічного університету
ireneskola@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1455-6371

Салюк Б. А.

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов і методики викладання
Бердянського державного педагогічного університету
boh-danasaliuk@ukr.net
orcid.org/0000-0002-9952-2399

Смелянська В. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
smelianska.victoria@ndu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-3421-7473

ВІЗУАЛЬНА ГРАМОТНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті досліджується інтеграція стратегій візуальної грамотності в класи англійської мови з предметно-мовним інтегрованим навчанням (CLIL), зокрема вивчається, як твори мистецтва та візуальні організатори можуть покращити засвоєння мови, одночасно розвиваючи знання змісту.

Дослідження використовує теоретичний аналіз поточних практик CLIL та підходів до розвитку візуальної грамотності. Дослідження синтезує висновки як міжнародних дослідників (Койл, Гуд, Марш; Далтон-Паффер, Нікула, Сміт), так і українських вчених (Морська, Ніколаєва, Сальник), зосереджуючись на практичному застосуванні методологій візуального мислення, віртуальних екскурсій музеями та структурованих графічних організаторів у відповідності до таксономії Блума.

Впровадження стратегій візуальної грамотності в рамках викладання англійської мови на основі CLIL демонструє значне покращення як розуміння предмета, так і засвоєння мови. Спеціальні візуальні організатори (OPTIC framework, діаграми Венна, чотирикомпонентні діаграми аналізу) ефективно підтримують різні когнітивні рівні, звертаючись до різних стилів навчання. Робота з віртуальними музеями та аналіз творів мистецтва сприяють значущому спілкуванню, одночасно розвиваючи навички критичного мислення. Структурована інтеграція змісту та мови через візуальні рамки створює інклюзивне навчальне середовище, яке враховує різноманітні навчальні переваги.

Стаття усуває значну прогалину в освітніх дослідженнях в Україні шляхом систематичного вивчення розвитку візуальної грамотності в рамках навчання англійської мови на основі CLIL. Вона пропонує комплексний підхід, який узгоджує стратегії візуальної грамотності з таксономією Блума для одночасного розвитку когнітивних навичок і мовної компетентності.

Отримані результати дають вчителям конкретні стратегії для впровадження візуальних організаторів і художньої діяльності в класах англійської мови, орієнтованих на CLIL. Запропоновані підходи є особливо цінними в середовищах дистанційного та змішаного навчання, пропонуючи структуровані рамки для

підвищення залученості та розуміння студентами різних методів навчання.

Ключові слова: візуальна грамотність, CLIL, графічні організатори, навчання англійської мови, мистецьке навчання, стратегії візуального мислення, таксономія Блума.

Вступ. У сучасному світі, де візуальна складова набуває дедалі більшого значення, розвиток візуальної грамотності учнів стає невід'ємним компонентом ефективного навчання мови. Візуальна грамотність, тобто здатність інтерпретувати, осмислювати та створювати значення з візуальної інформації, є ключовою компетентністю для здобувачів освіти XXI століття. Особливо це стосується контекстів предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL), де візуальні засоби можуть сприяти розумінню складних академічних концепцій, водночас покращувати оволодіння іноземною мовою.

Для майбутніх учителів англійської мови, які готуються працювати в класах з орієнтацією на CLIL, впровадження стратегій візуальної грамотності розглядається як потужний інструмент. Їх високий потенціал уможливорює створення захопливого та незабутнього навчального досвіду та сприяє глибшому розумінню матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато освітян досліджували особливості використання предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) на уроках англійської мови та його вплив на розвиток учнів. Койл Д., Худ П., Марш Д. [9] та Далтон-Паффер К., Нікула Т., Сміт У. [10] зробили вагомий внесок у розробку теоретичного підґрунтя CLIL. Койл Д., Худ П. і Марш Д. [9] визначили одночасну увагу до мови та змісту як ключову характеристику CLIL, тоді як Далтон-Паффер К., Нікула Т. і Сміт У. [10] дослідили специфічні особливості, що відрізняють CLIL від інших підходів до двомовної освіти, особливо в європейському контексті. Крім того, Пікер Вівес І. та Лоренцо Галес Н. [15] додатково роз'яснили природну інтеграцію змісту та мови через модель 4К, яка є центральною для підходу CLIL.

Серед українських дослідників варто відзначити роботи Морської Л. [3], яка досліджувала теоретико-методичні основи підготовки майбутніх учителів іноземних мов до використання сучасних технологій у професійній діяльності. Тарнопольський О., Кабанова М. [6], Гладко О. [11] та Шиманович І. [18] розглядали питання впровадження методики CLIL у закладах вищої освіти України. Значний внесок зробила також Ніколаєва С. [4], яка досліджувала особливості підготовки вчителів іноземних мов в умовах Нової української школи з використанням елементів CLIL. Тим часом Сальник І. [5] дослідила проблеми інтеграції професійного та мовного навчання при підготовці вчителів англійської мови.

Мета дослідження. Однак у вітчизняному освітньому просторі спостерігається брак досліджень, що стосуються саме розвитку візуальної грамотності в контексті CLIL-орієнтованого навчання англійської мови. У цьому контексті головною метою нашої роботи є опис шляхів формування візуальної грамотності на CLIL-орієнтованих уроках англійської мови за допомогою творів мистецтва та візуальних органайзерів. Твори мистецтва у різних формах можуть слугувати багатим джерелом культурної та історичної інформації, знання якої впливає на переклад певних фактів та застосування мовних патернів та вокабуляру, який підходить до певних ситуацій, тоді як візуальні органайзери, ментальні карти та концептуальні схеми, можуть допомогти учням ефективніше структурувати та систематизувати інформацію, що особливо актуально в умовах дистанційного та змішаного навчання, які набули поширення в українській освіті.

Виклад основного матеріалу. Візуальну грамотність можна визначити як здатність розпізнавати та розуміти ідеї, що передаються через видимі дії чи зображення, а також вміння передавати ідеї чи повідомлення через образи [7; 8]. Однією з ключових стратегій розвитку візуальної грамотності є використання методик

візуального мислення, наприклад, на CLIL орієнтованих уроках англійської мови, присвячених темі мистецтва, коли учні аналізують та інтерпретують картини, скульптури, фотографії тощо, що сприяє розвитку їх критичного мислення та описових здібностей англійською мовою. Навчальна діяльність на основі екскурсії (реальної чи віртуальної) до музею, яка поєднує вивчення творів мистецтва з вивченням літературних текстів чи історичних подій, також є прикладом імерсивного, контекстуалізованого мовного досвіду [17].

З цією метою ефективним є використання доповненої реальності (AR) для вивчення мови. Наприклад, поєднання віртуального відвідування музеїв з аналізом творів мистецтва та розвитком навичок критичного мислення. Такий мультимодальний підхід знайомить учнів з автентичними роботами і мистецьким словником, одночасно сприяючи спільному навчанню, узгодженню значень та розвитку комунікативних навичок.

Спочатку викладач спрямовує учнів до надійної платформи віртуального музею та інструктує. Учням, наприклад, пропонуються два шедеври світового мистецтва. Їх заохочують уважно роздивитися ці твори, зробити нотатки своїх спостережень, вражень та будь-якої відповідної довідкової інформації, наданої музеєм. Вони можуть використовувати онлайн-ресурси для дослідження біографії митця, мистецьких впливів та історичного контексту обраних творів.

Вже у навчальній аудиторії учні працюють в парах або малих групах над заповненням таблиці «Факти та думки». Вчитель моделює діяльність: демонструє один з обраних творів мистецтва та наводить приклад факту та думки про нього. Наприклад, речення «Ця картина написана олійними фарбами на полотні» можна визначити як факт, тоді як «Я вважаю посмішку та пильний погляд Мони Лізи трохи моторошними» – як думку. Важливо роз'яснити різницю між об'єктивними, доказовими фактами та суб'єктивними інтерпретаціями чи судженнями. Учні по черзі діляться своїми спостереженнями, фактами та думками. Аналізуючи та порівнюючи два твори, їх заохочують використовувати відповідну мистецьку лексику та описову мову для ефективного висловлення своїх думок.

Така діяльність підвищує візуальну грамотність учнів та розуміння мистецтва, але й розвиває критичне мислення, навички аргументації та мовлення в контекстуалізованій формі. Інтеграція змісту з історії мистецтва, художніх технік та мовних навчальних цілей відбувається безперервно, оскільки учні працюють з автентичними матеріалами та беруть участь у змістовній комунікації.

Ще одним ефективним практичним завданням є «Створення віртуальної галереї впливу». Учні досліджують, як певний мистецький стиль чи художник вплинув на подальший розвиток мистецтва, поєднуючи мовну практику з мистецтвознавчим аналізом. Викладач об'єднує учнів у невеликі групи та призначає кожній видатного митця або художній напрям (наприклад, Ван Гог, кубізм, сюрреалізм). Учні проводять дослідження, щоб знайти як оригінальні роботи, так і твори сучасних митців, на яких помітний вплив обраного стилю чи художника. За допомогою онлайн-платформ для створення виставок або презентацій, групи розробляють віртуальні галереї, де розміщують пари зображень – оригінальний твір та роботу, що демонструє його вплив, супроводжуючи їх порівняльними описами та аналізом художніх прийомів. На завершення кожна група проводить віртуальну екскурсію своєю галереєю для однокласників, пояснюючи англійською мовою зв'язки між роботами та еволюцію мистецьких ідей.

Для підвищення ефективності навчання мистецтва та мови також важливо використовувати структуровані візуальні інструменти – графічні органайзери. Як показують дослідження Марцано Р. Дж., Пікерінг Д. Дж. та Поллок Дж. Е. [11], такі інструменти суттєво покращують засвоєння матеріалу на всіх освітніх рівнях. Графічні органайзери забезпечують чітку структуру для аналізу творів мистецтва та розвитку мовних навичок учнів.

Наприклад, ефективним є використання чотирикомпонентного органайзера для аналізу картини, який включає:

- розділ технічного аналізу (розмір полотна, використані матеріали, техніка виконання);
- композиційний аналіз (колеристика, композиційні прийоми, світлотінь);
- символічне значення (метафори, алегорії, контекст створення);
- особистісне сприйняття (емоції, асоціації, інтерпретації).

Використання такого органайзера не лише структурує аналіз твору мистецтва, але й розвиває мовні навички, оскільки учні описують свої спостереження англійською мовою, використовуючи специфічну мистецьку термінологію. Це повністю відповідає принципам предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL).

Ефективність цього підходу підтверджується низкою досліджень. Меркурі С. П. [14] демонструє, що графічні органайзери значно покращують розвиток академічної мови та розуміння змісту. Ястибаш А. Е. та Таккач М. [19] доводять їх ефективність у розвитку критичного мислення та розуміння прочитаного. Камаліан Б. та співавтори [12] виявили позитивний вплив на розвиток письмових навичок, а Шабані К. та Адель С.М.Р. [16] підтвердили покращення навичок аудіювання завдяки використанню графічних органайзерів.

Серед українських дослідників варто відзначити роботи Бондаренко Н. В. [1], яка досліджувала вплив візуальних інструментів на розвиток критичного мислення, та Малихіна О. В. [2], який вивчав особливості засвоєння фахової термінології в білінгвальному середовищі за допомогою графічних органайзерів. Їхні дослідження підтверджують ефективність використання цих візуальних інструментів у навчанні мови через зміст.

У контексті CLIL-орієнтованого навчання англійської мови графічні органайзери виступають потужними інструментами розвитку візуальної грамотності, одночасно підтримуючи засвоєння мови та розуміння змісту. Ці візуальні засоби відіграють вирішальну роль у структуруванні інформації, підтримці мовленнєвої діяльності та подоланні розриву між вивченням змісту та мови – ключових принципів підходу CLIL.

Мета впровадження графічних органайзерів у заняття на основі CLIL є багатоаспектною. По-перше, вони надають учням структуру для організації складної інформації про твори мистецтва, історичні періоди чи мистецькі рухи у візуально узгодженому форматі. Таке структурування інформації не лише сприяє розумінню, але й полегшує більш ефективне формулювання ідей англійською мовою.

Крім того, процес створення та інтерпретації графічних органайзерів природно розвиває навички візуальної грамотності учнів – першочергову мету CLIL-орієнтованого підходу. Заохочуючи здобувачів освіти до категоризації, порівняння та встановлення візуальних зв'язків між інформацією, ці інструменти сприяють розвитку критичного мислення та когнітивних навичок вищого порядку, що відповідає когнітивному виміру концептуальної рамки 4К CLIL (Контент, Комунікація, Когніція, Культура).

Графічні органайзери також враховують різноманітні стилі навчання, що робить їх особливо цінними. Візуальні репрезентації інформації підтримують учнів, які можуть мати труднощі з суто текстовим або слуховим сприйняттям, роблячи уроки більш інклюзивними та ефективними. Крім того, візуальна природа цих органайзерів може покращити пам'ять та відтворення інформації, сприяючи засвоєнню як предметних знань, так і мовних елементів.

У контексті нашого дослідження з розвитку візуальної грамотності в CLIL-орієнтованих класах англійської мови графічні органайзери доповнюють інші стратегії, такі як методики візуального мислення [13] та навчальні заходи на базі музеїв. Вони забезпечують структурований підхід до аналізу та інтерпретації візуальної інформації, що є необхідним при роботі з творами мистецтва та іншими візуальними матеріалами. Їх ефективне використання у CLIL-орієнтованому навчанні мистецтва тісно пов'язане з таксономією освітніх цілей Блума. Кожен рівень таксономії може підтримуватися відповідними візуальними інструментами:

1. Рівень запам'ятовування: прості схеми, асоціативні мапи та часові лінії допомагають учням запам'ятати основні терміни, імена художників, назви творів та періоди мистецьких напрямів. Наприклад, створення хронологічної схеми появи та розвитку імпресіонізму з ключовими датами, іменами та подіями підтримує запам'ятовування фактичної інформації.

2. Рівень розуміння: концептуальні карти, причинно-наслідкові діаграми та порівняльні таблиці сприяють розумінню зв'язків між поняттями. Так, Т-схема для порівняння імпресіонізму та експресіонізму допомагає учням розуміти фундаментальні відмінності між цими мистецькими напрямами.

При застосуванні діаграми Венна можна продемонструвати подібності та відмінності. Наприклад: учні порівнюють два мистецькі напрями (імпресіонізм та експресіонізм) за допомогою діаграми Венна і виокремлюють:

Унікальні характеристики імпресіонізму (ліве коло)

Спільні риси обох напрямів (перетин кіл)

Унікальні характеристики експресіонізму (праве коло)

Мовні цілі у такому завданні: практика використання порівняльних конструкцій (both... and..., while..., unlike..., similarly..., in contrast to...), розширення мистецького вокабуляру, розвиток навичок академічного письма.

Предметні цілі: поглиблення розуміння особливостей різних мистецьких напрямів, розвиток навичок порівняльного аналізу, формування цілісного бачення еволюції мистецтва.

3. Рівень застосування: структурні діаграми та процедурні карти підтримують застосування вивчених концепцій. Використання стратегії "Картування процесу" (Process Mapping) для планування створення власної художньої роботи у стилі імпресіонізму демонструє здатність застосовувати знання.

4. Рівень аналізу: матриці, діаграми «риб'яча кістка» та схеми класифікації допомагають аналізувати складні концепції. Наприклад, аналіз твору Клода Моне «Враження. Схід сонця» за допомогою чотирикомпонентного органайзера дозволяє виявити взаємозв'язки між технікою, композицією, символічним значенням та емоційним впливом.

Традиційні концептуальні карти можемо замінити на опис за структурою OPTIC. Так, учні аналізують відомий твір імпресіонізму (наприклад, "Сніданок на траві" Едуарда Мане) в межах цієї структури:

O (Overview): Загальне враження від картини

P (Parts): Аналіз окремих елементів композиції

T (Title): Інтерпретація назви та її зв'язок із зображенням

I (Interrelationships): Взаємозв'язки між елементами

C (Conclusion): Висновки щодо загального значення твору

5. Рівень оцінювання: оціночні рубрики, критеріальні таблиці та схеми прийняття рішень підтримують формування оціночних суджень. Використання схеми критичного оцінювання для порівняння декількох імпресіоністичних творів розвиває навички аргументованої оцінки.

6. Рівень створення: планувальні шаблони, креативні карти та стратегії мозкового штурму стимулюють творчість. Застосування креативної карти для проектування власної виставки імпресіоністичного мистецтва активізує синтез знань та творче мислення.

Висновки. Візуальна грамотність є невід'ємним компонентом предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) англійської мови. Впровадження різноманітних стратегій розвитку візуальної грамотності, зокрема методики візуального мислення, віртуальних музейних екскурсій та графічних органайзерів, створює ефективне середовище для одночасного засвоєння мовних та предметних знань. Ключовим фактором успіху є структурована інтеграція змісту та мови через призму таксономії Блума, що дозволяє органічно поєднувати розвиток когнітивних навичок різного рівня

складності з формуванням мовної компетентності. Використання різноманітних візуальних інструментів, від простих схем до складних аналітичних матриць, не лише сприяє розвитку візуальної грамотності учнів, але й робить навчання більш інклюзивним, враховуючи різні стилі сприйняття інформації.

Перспективи подальших досліджень. У контексті сучасних освітніх викликів та інтенсивного розвитку цифрових технологій, перспективним напрямом дослідження є вивчення потенціалу віртуальної та доповненої реальності для розвитку візуальної грамотності в рамках CLIL-підходу до викладання англійської мови. Особливо актуальним є дослідження ефективності різних типів графічних організаторів та візуальних стратегій у дистанційному та змішаному форматах навчання, що набули поширення в українському освітньому просторі. Також важливо зосередити увагу на вивченні особливостей підготовки майбутніх учителів англійської мови до впровадження CLIL з акцентом на розвиток візуальної грамотності учнів різних вікових категорій та рівнів володіння мовою. Цілеспрямовані дослідження в цих напрямках сприятимуть удосконаленню методичних підходів та підвищенню ефективності інтеграції мовного та предметного навчання в українському освітньому контексті.

Література

1. Бондаренко Н. В. Розвиток критичного мислення учнів засобами візуальної організації навчального матеріалу. Український педагогічний журнал. 2019. № 3. С. 73–84.
2. Малихін О. В. Формування фахової термінологічної компетентності студентів у білінгвальному освітньому середовищі. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 70(3). С. 149–153.
3. Морська Л. І. Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх учителів іноземних мов до використання сучасних технологій у професійній діяльності. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2018. № 5(79). С. 156–167.
4. Ніколаєва С. Ю. Підготовка вчителя іноземної мови в контексті нової української школи: методичний аспект. Іноземні мови. 2020. № 2. С. 3–10.
5. Сальник І. В. Інтеграція професійного та мовного навчання при підготовці вчителів англійської мови. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. 168. С. 182–186.
6. Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р. Методика CLIL у вищій школі України: актуальні проблеми та перспективи впровадження. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. 2019. Вип. 34. С. 69–81.
7. Aanstoos J. Visual literacy: an overview. 32nd Applied Imagery Pattern Recognition Workshop, 2003. Proceedings. 2003. P. 189-193.
8. Aanstoos J. Visual literacy: An Overview. Journal of Visual Literacy. 2003. Vol. 23(2). P. 89–99.
9. Coyle D., Hood P., Marsh D. CLIL. Content and Language Integrated Learning. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 184 p.
10. Dalton-Puffer C., Nikula T., Smit U. Charting policies, premises and research on content and language integrated learning. Language Use and Language Learning in CLIL Classrooms / за ред. С. Dalton-Puffer, Т. Nikula, U. Smit. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2010. P. 1–19.
11. Hladka O. V. Application of CLIL to English language teaching non-linguistic students. Актуальні питання лінгвістики та методики викладання іноземних мов: матеріали конференції. 2022. С. 304–306.
12. Kamalian B., Soleimani H., Safari M. The Effect of Task-based Graphic Organizers on EFL Learners' Writing Performance. Journal of Language Teaching and Research. 2021. Vol. 12(2). P. 335–344.
13. Marzano R. J., Pickering D. J., Pollock J. E. Classroom Instruction That Works: Research-Based Strategies for Increasing Student Achievement. 1st ed. Alexandria: Association for Supervision & Curriculum Development, 2001. 178 p.
14. Mercuri S. P. The effect of graphic organizers on the academic achievement of English learners in content areas. Journal of Interdisciplinary Studies in Education. 2020. Vol. 9(2). P. 390–404.

15. Piquer Vives I., Lorenzo Galés N. Reflecting on CLIL innovation: An interview with Do Coyle and Elisabet Pladevall. *Bellaterra: Journal of Teaching and Learning Language and Literature*. 2015. Vol. 8(1). P. 86–93.
16. Shabani K., Adel S. M. R. The effect of graphic organizers on enhancing EFL learners' listening comprehension ability. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*. 2015. Vol. 2(8). P. 151–167.
17. Shkola I., Zuienko M., Tymynska I. Fostering Visual Literacy in the Clil-Oriented English Classroom. *Молодь і ринок*. No 7–8 (227–228) липень–серпень 2024. P.70-74. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.306894>
18. Shymanovych I. CLIL methodology in Ukrainian pedagogical universities: challenges and benefits. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. Бердянськ : БДПУ, 2023. Вип. 2. С. 424–432.*
19. Yastıbaş A. E., Takkaç M. The Effect of Graphic Organizers on EFL Learners' Critical Thinking and Reading Comprehension. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 2022. Vol. 18(1). P. 238–251.

References

1. Bondarenko, N. V. (2019). Rozvytok krytychnoho myslennia uchniv zasobamy vizualnoi orhanizatsii navchalnogo materialu [Development of critical thinking of students by means of visual organization of educational material]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 3, 73-84 [in Ukrainian].
2. Malykhin, O. V. (2020). Formuvannia fakhovoi terminolohichnoi kompetentnosti studentiv u bilinhvalnomu osvithnomu seredovyschi [Formation of professional terminological competence of students in a bilingual educational environment]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 70(3), 149-153 [in Ukrainian].
3. Morska, L. I. (2018). Teoretyko-metodychni osnovy pidhotovky maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov do vykorystannia suchasnykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti [Theoretical and methodological foundations of training future foreign language teachers to use modern technologies in professional activities]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 5(79), 156-167 [in Ukrainian].
4. Nikolaieva, S. Yu. (2020). Pidhotovka vchytelia inozemnoi movy v konteksti novoi ukrainskoi shkoly: metodychnyi aspekt [Training of a foreign language teacher in the context of a new Ukrainian school: methodological aspect]. *Inozemni movy*, 2, 3-10 [in Ukrainian].
5. Salnyk, I. V. (2018). Intehratsiia profesiinoho ta movnoho navchannia pry pidhotovtsi vchyteliv anhliiskoi movy [Integration of professional and language training in the preparation of English teachers]. *Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohichni nauky*, 168, 182-186 [in Ukrainian].
6. Tamopolskyi, O. B., & Kabanova, M. R. (2019). Metodyka CLIL u vyshchii shkoli Ukrainy: aktualni problemy ta perspektyvy vprovadzhennia [CLIL methodology in higher education of Ukraine: current problems and prospects for implementation]. *Vykladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity*, 34, 69-81 [in Ukrainian].
7. Aanstoos, J. (2003). Visual literacy: an overview. *32nd Applied Imagery Pattern Recognition Workshop, 2003. Proceedings*, 189-193.
8. Aanstoos, J. (2003). Visual literacy: An Overview. *Journal of Visual Literacy*, 23(2), 89-99.
9. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). *CLIL. Content and Language Integrated Learning*. Cambridge University Press.
10. Dalton-Puffer, C., Nikula, T., & Smit, U. (2010). Charting policies, premises and research on content and language integrated learning. In C. Dalton-Puffer, T. Nikula, & U. Smit (Eds.), *Language Use and Language Learning in CLIL Classrooms* (pp. 1-19). John Benjamins Publishing Company.
11. Hladka, O. V. (2022). Application of CLIL to English language teaching non-linguistic students. *Aktualni pytannia lnhvistyky ta metodyky vykladannia inozemnykh mov: materialy konferentsii*, 304-306.
12. Kamalian, B., Soleimani, H., & Safari, M. (2021). The Effect of Task-based Graphic Organizers on EFL Learners' Writing Performance. *Journal of Language Teaching and Research*, 12(2), 335-344.
13. Marzano, R. J., Pickering, D. J., & Pollock, J. E. (2001). *Classroom Instruction That*

Works: Research-Based Strategies for Increasing Student Achievement (1st ed.). Association for Supervision & Curriculum Development.

14. Mercuri, S. P. (2020). The effect of graphic organizers on the academic achievement of English learners in content areas. *Journal of Interdisciplinary Studies in Education*, 9(2), 390-404.

15. Piquer Vives, I., & Lorenzo Galés, N. (2015). Reflecting on CLIL innovation: An interview with Do Coyle and Elisabet Pladevall. *Bellaterra: Journal of Teaching and Learning Language and Literature*, 8(1), 86-93.

16. Shabani, K., & Adel, S. M. R. (2015). The effect of graphic organizers on enhancing EFL learners' listening comprehension ability. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, 2(8), 151-167.

17. Shkola, I., Zuienko, M., & Tymynska, I. (2024). Fostering Visual Literacy in the CLIL-Oriented English Classroom. *Molod i rynek*, 7–8(227–228), 70-74. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.306894>

18. Shymanovych, I. (2023). CLIL methodology in Ukrainian pedagogical universities: challenges and benefits. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya: Pedahohichni nauky*, 2, 424–432. BDPU.

19. Yastibaş, A. E., & Takkaç, M. (2022). The Effect of Graphic Organizers on EFL Learners' Critical Thinking and Reading Comprehension. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 18(1), 238-251.

Shkola I.

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Teaching Methods,
Berdiansk State Pedagogical University
ireneshkola@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1455-6371

Saliuk B.

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Teaching Methods,
Berdiansk State Pedagogical University
bohdanasaliuk@ukr.net
orcid.org/0000-0002-9952-2399

Smelianska V.

PhD in Education, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Germanic Philology
and Foreign Language Teaching Methodology
Nizhyn Mykola Gogol State University
smelianska.victoria@ndu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-3421-7473

VISUAL LITERACY AS A COMPONENT OF CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING OF ENGLISH

This study investigates the integration of visual literacy strategies within Content and Language Integrated Learning (CLIL) English classrooms, specifically examining how artworks and visual organizers can enhance language acquisition while developing content knowledge.

The research employs theoretical analysis of current CLIL practices and visual literacy development approaches. The study synthesizes findings from both international researchers (Coyle, Hood, Marsh; Dalton-Puffer, Nikula, Smit) and Ukrainian scholars (Morska, Nikolaieva, Salnyk), focusing on practical applications of visual thinking methodologies, virtual museum tours, and structured graphic organizers aligned with

Bloom's taxonomy.

The implementation of visual literacy strategies within CLIL-based English language teaching demonstrates significant enhancement of both subject comprehension and language acquisition. Specific visual organizers (OPTIC framework, Venn diagrams, four-component analysis charts) effectively support different cognitive levels while addressing various learning styles. Virtual museum activities and art analysis promote meaningful communication while developing critical thinking skills. The structured integration of content and language through visual frameworks creates an inclusive learning environment that accommodates diverse learning preferences.

This research addresses a significant gap in Ukrainian educational research by systematically examining visual literacy development within CLIL-based English language instruction. It proposes a comprehensive approach that aligns visual literacy strategies with Bloom's taxonomy to simultaneously develop cognitive skills and language competence. The findings provide teachers with concrete strategies for implementing visual organizers and art-based activities within CLIL-oriented English classrooms. The proposed approaches are particularly valuable in distance and blended learning environments, offering structured frameworks to enhance student engagement and comprehension across multiple learning modalities.

Key words: visual literacy, CLIL, graphic organizers, English language teaching, art-based learning, visual thinking strategies, Bloom's taxonomy.